

บทคัดย่อ

พ.ศ. 2551 บ้านนาห้าง ตำบลตำโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับครอบครัวที่เหมาะสมของชุมชน โดยจากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาในเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรมีสาเหตุมาจาก 4 ด้าน คือ ด้านสภาพพื้นที่ของชุมชน ด้านสภาพแหล่งน้ำของชุมชน ด้านสภาพพื้นดิน และด้านระบบผลิตทางการเกษตร โดยสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยน้ำเพื่อการเกษตรทำให้ชุมชนได้มีปรับเปลี่ยนแนวทางการทำการเกษตรเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ทำการปันผายให้เป็นแก้มลิงเพื่อเพิ่มพื้นที่รับน้ำในพื้นที่สูงแล้วเจาะรูปล่อยน้ำลงในที่นาที่อยู่ด้านล่างในลักษณะแก้มลิงรั่ว รูปแบบที่ 2 เปลี่ยนระบบการผลิต โดยการเปลี่ยนจากการทำนาอย่างเดียวเป็นการปลูกพืชหลายชนิดตามลักษณะพื้นที่ที่มีความสูงต่ำ ลักษณะดินและแหล่งน้ำ ที่แตกต่างกัน โดยที่ลุ่มใช้ทำนา ที่ดอนใช้ปลูกพืชต้องการน้ำน้อย และพืชผักสวนครัว รูปแบบที่ 3 เปลี่ยนชนิดพืช โดยการเปลี่ยนจากการทำนาเป็นการปลูกพืชที่ต้องการน้ำน้อยในพื้นที่ที่เป็นดินทราย ที่สูง และไม่มีแหล่งน้ำ โดยผลการวิจัยปรากฏว่าได้ผลในเชิงบวก ผลการดำเนินงานสามารถลดต้นทุนการผลิตจากการทำนาซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำจากเฉลี่ย 98.45 บาทต่อไร่ เป็น 64.06 บาทต่อไร่แต่ยังไม่สามารถขยายผลได้ครอบคลุมทั้งชุมชนจึงเป็นที่มาของการทำงานวิจัยครั้งนี้ว่า จะมีวิธีการขยายผลรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับครัวเรือนให้ครอบคลุมในระดับชุมชน และขยายผลสู่พื้นที่อื่นที่มีลักษณะพื้นที่คล้ายกันได้อย่างไร เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาชีพทางการเกษตรของชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรและชุมชนให้มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นตลอดทั้งปี อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือผู้ที่ไม่มียาได้ประจำที่ต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัดไม่ต้องทิ้งบ้านเรือนและที่นา เพราะอยู่ในชุมชนก็สามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบทเรียนการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับครอบครัวของชุมชนบ้านนาห้าง 2) ศึกษาสถานการณ์ปัญหา สาเหตุในการยอมรับรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนบ้านนาห้าง 3) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างการยอมรับรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรสู่การปฏิบัติของชุมชนบ้านนาห้าง 4) เพื่อศึกษาวิธีการปรับประยุกต์องค์ความรู้ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชนและ 5) เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลองค์ความรู้การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งชุมชนบ้านนาห้าง และภายนอกชุมชน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนต้องการใช้น้ำปีละ 3,101,184 ลูกบาศก์เมตร แต่ชุมชนมีแหล่งน้ำเพียง 416,600 ลูกบาศก์เมตรเท่านั้น ชุมชนต้องหาแหล่งน้ำเพิ่มอีก 2,684,584 ลูกบาศก์เมตร

การปรับประยุกต์องค์ความรู้ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน แนวทางการขยายผลการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของชุมชนบ้านนาห้าง ตำบลตำโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี จากทดลองพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจการขยายผลการจัดการน้ำมากยิ่งขึ้น โดยผ่าน โมเดลการจัดการน้ำมากกว่า แผ่นพับ เพราะโมเดลสามารถแสดงให้เห็นพื้นที่จริง ซึ่งชาวบ้านอยู่ในพื้นที่อยู่แล้วทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ แต่แผ่น

พบมีแต่ตัวหนังสือไม่มีรูปภาพ ซึ่งชาวบ้านบางคนไม่ถนัดหรือไม่สะดวกในการอ่าน ทำให้การเผยแพร่ผ่านแผ่นพับไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เหมือนการเผยแพร่ผ่านโมเดล